

УДК 340.1

Андрій ОСЬМАК

Національний університет «Львівська політехніка»,  
аспірант кафедри міжнародного  
та кримінального права  
Навчально-наукового інституту права,  
психології та інноваційної освіти,  
andrii.m.osmak@lpnu.ua  
ORCID: 0009-0009-4147-6949

## РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У ПРОЦЕСІ РЕАБІЛІТАЦІЇ НЕЗАКОННО ЗАСУДЖЕНИХ ОСІБ

<http://doi.org/10.23939/law2025.48.335>

© *Осьмак А.*, 2025

У статті проаналізовано роль міжнародних організацій у процесі реабілітації незаконно засуджених осіб. Відзначено, що діяльність міжнародних організацій спрямована на забезпечення справедливості та захист прав незаконно засуджених осіб через рекомендації та вимоги щодо реабілітації, відшкодування шкоди та поновлення прав. Вони надають експертну допомогу у розробці та вдосконаленні національних правових механізмів реабілітації, сприяють підвищенню кваліфікації суддів та адвокатів, а також забезпечують моніторинг дотримання прав людини. Завдяки їхній діяльності держави отримують необхідні інструменти для поліпшення справедливості та забезпечення захисту прав незаконно засуджених осіб.

Акцентується на тому, що міжнародні організації також сприяють гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами захисту прав людини, забезпечуючи тим самим відповідність національних правових систем передовим світовим практикам. Їхня діяльність допомагає встановити прозорі та ефективні механізми реабілітації, сприяючи створенню умов для довгострокової стабільності та соціальної справедливості. Це, у свою чергу, підвищує довіру громадськості до правосуддя та сприяє розвитку правової культури в суспільстві.

Доведено, що міжнародні стандарти забезпечення реабілітації незаконно засуджених осіб є критично важливими для забезпечення справедливості та захисту прав людини. Вони вимагають справедливого судового розгляду, доступу до ефективних засобів оскарження вироків і надання повного відшкодування моральної та матеріальної шкоди. Впровадження цих стандартів сприяє зміцненню довіри до правової системи та сприяє створенню справедливого суспільства. Таким чином, дотримання міжнародних стандартів забезпечення реабілітації незаконно засуджених осіб є важливим елементом побудови справедливого та правового суспільства. Це сприяє зміцненню довіри до правової системи та сприяє захисту основних прав і свобод людини. Впровадження цих стандартів має позитивний вплив на розвиток правової системи країни та її гармонізацію з міжнародними нормами.

**Ключові слова:** реабілітація, незаконно засуджені особи, права та свободи людини, справедливість, держава, міжнародні організації, Європейський суд з прав людини, Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи.

**Постановка проблеми.** Актуальність теми обумовлена зростанням уваги до захисту прав людини та необхідністю забезпечення справедливості в правових системах по всьому світу. Незаконне засудження та переслідування є серйозними порушеннями прав людини, які вимагають не тільки національних, а й міжнародних зусиль для їх виправлення. Міжнародні організації, такі як ООН, Європейський суд з прав людини та інші, відіграють важливу роль у встановленні стандартів та нагляді за виконанням країн зобов'язань щодо реабілітації незаконно засуджених осіб.

Діяльність міжнародних організацій спрямована на забезпечення справедливості та захист прав незаконно засуджених осіб через рекомендації та вимоги щодо реабілітації, відшкодування шкоди та поновлення прав. Вони надають експертну допомогу у розробці та вдосконаленні національних правових механізмів реабілітації, сприяють підвищенню кваліфікації суддів та адвокатів, а також забезпечують моніторинг дотримання прав людини. Завдяки їхній діяльності держави отримують необхідні інструменти для поліпшення справедливості та забезпечення захисту прав незаконно засуджених осіб.

Окрім того, міжнародні організації сприяють гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами захисту прав людини, забезпечуючи тим самим відповідність національних правових систем передовим світовим практикам. Їхня діяльність допомагає встановити прозорі та ефективні механізми реабілітації, сприяючи створенню умов для довгострокової стабільності та соціальної справедливості. Це, у свою чергу, підвищує довіру громадськості до правосуддя та сприяє розвитку правової культури в суспільстві.

**Аналіз дослідження проблеми.** Окремі аспекти ролі міжнародних організацій у процесі реабілітації незаконно засуджених осіб порушували у своїх наукових працях такі вчені як: Кравчук І. І., Якимчук І. С., Наумова А. О., Тихомиров І. Ю., Шумило М. Є. та ін. Відзначаючи вагомий внесок згаданих вчених у висвітленні даного питання, не вичерпали цієї складної проблеми, а навпаки створили фундаментальну базу для подальшого її дослідження.

**Мета статті** полягає у тому, щоб на основі аналізу наукових доробок вітчизняних та зарубіжних вчених правників, визначити і проаналізувати роль міжнародних організацій у процесі реабілітації незаконно засуджених осіб.

**Виклад основного матеріалу.** Інститут реабілітації незаконно засуджених осіб має значний вплив на розвиток правосуддя та захист прав людини. Інститут реабілітації сприяє виправленню судових помилок та забезпечує відновлення порушених прав і свобод незаконно засуджених осіб. Це дозволяє виправдати та звільнити невинних людей, повернути їм їхні права та забезпечити їхню реабілітацію в суспільстві.

Реабілітація передбачає відшкодування моральної та матеріальної шкоди, завданої незаконним переслідуванням або засудженням. Це дозволяє компенсувати постраждалим їхні збитки та покращити їхнє становище після неправомірного засудження. Ефективна реабілітація сприяє підвищенню довіри громадян до судових органів, визнати та виправити свої помилки, що сприяє зростанню поваги до правосуддя. Реабілітація захищає права та свободи особи, яка постраждала від неправомірного засудження. Це відповідає міжнародним стандартам з прав людини та є важливим компонентом демократичної правової системи.

Міжнародні організації відіграють важливу роль у процесі реабілітації незаконно засуджених осіб, забезпечуючи дотримання міжнародних стандартів у галузі прав людини та справедливості. Вони встановлюють керівні принципи та норми, які мають бути впроваджені у національних правових системах країн, щоб забезпечити справедливий і прозорий процес реабілітації. Зокрема, організації, такі як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Рада Європи та Європейський суд з прав людини, розробляють рекомендації та резолюції, спрямовані на вдосконалення процедур реабілітації. Ці організації також стежать за дотриманням стандартів прав людини в різних країнах і можуть вносити зауваження та рекомендації у випадку порушень. Крім того, вони надають допомогу й експертну

підтримку державам у вдосконаленні їхніх правових систем для забезпечення більш ефективної та справедливої реабілітації незаконно засуджених осіб. Також міжнародні організації можуть надавати юридичну та фінансову допомогу для сприяння процесам реабілітації, а також забезпечувати навчання та підвищення кваліфікації фахівців у галузі права. Їхня активна участь сприяє створенню більш справедливих та надійних систем правосуддя, що забезпечують захист прав і свобод громадян.

Нормативними актами повної реабілітації засудженого може бути виправдовувальний вирок суду, ухвала або постанова про закриття провадження з реабілітаційних підстав тощо. Нормативним актом часткової реабілітації засудженого під час судового провадження може слугувати рішення Європейського суду з прав людини. Загалом, звернення до Європейського суду з прав людини набуло широкого вжитку у справах щодо незаконного позбавлення (обмеження) волі або нелюдського поводження з ув'язненими [1, с. 369].

Забезпечення реабілітації незаконно засуджених осіб є одним із ключових завдань правової системи в кожній державі, яка прагне бути демократичною і забезпечувати дотримання прав людини. Реабілітація передбачає визнання і виправлення помилок, допущених під час судових процесів, та відновлення справедливості для осіб, що були неправомірно засуджені. Цей процес включає поновлення їхніх прав, відшкодування моральної та матеріальної шкоди, а також забезпечення офіційних вибачень і реабілітації репутації. Забезпечення реабілітації є не тільки моральним обов'язком держави перед своїми громадянами, а й інструментом для зміцнення довіри до судової системи та правових інституцій [2].

Міжнародні стандарти забезпечення реабілітації незаконно засуджених осіб встановлюють основоположні принципи захисту прав людини та спрямовані на забезпечення справедливості для тих, хто зазнав несправедливого переслідування чи засудження. Ці стандарти мають на меті надати постраждалим повне відновлення їхніх прав та свободи, а також справедливе відшкодування моральної та матеріальної шкоди [3, с. 412].

Стаття 14 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права гарантує кожній людині право на справедливий судовий розгляд, включаючи право на перегляд вироку та відшкодування шкоди в разі незаконного засудження [4].

Стаття 6 Європейської конвенції з прав людини встановлює право на справедливий судовий розгляд [5], тоді як стаття 3 Протоколу №7 передбачає відшкодування в разі перегляду вироку та визнання його неправомірним [6].

Організація Об'єднаних Націй постійно підкреслює важливість гарантування права на реабілітацію та відшкодування для незаконно засуджених осіб у своїх резолюціях та рекомендаціях. ООН неодноразово наголошувала на необхідності гарантування права на реабілітацію та відшкодування для незаконно засуджених осіб у своїх резолюціях і рекомендаціях щодо забезпечення справедливості та захисту прав людини. Це є невід'ємною частиною забезпечення справедливості та дотримання прав людини в усьому світі.

Зокрема, ООН акцентує увагу на необхідності мати механізми для реабілітації осіб, які постраждали від неправомірних судових рішень, та забезпечити їм належну компенсацію моральної та матеріальної шкоди. Крім того, ООН рекомендує державам удосконалювати свої національні правові системи, зокрема щодо забезпечення прозорості, ефективності та справедливості судових процесів. Це включає також запровадження механізмів моніторингу та контролю за належним виконанням рішень щодо реабілітації незаконно засуджених осіб. Завдяки таким зусиллям ООН сприяє формуванню більш надійних правових систем, які можуть ефективно захищати права і свободи громадян.

Міжнародний кримінальний суд, Комітет ООН з прав людини та інші міжнародні організації також виступають за реабілітацію незаконно засуджених осіб та надання їм належної компенсації. Міжнародний кримінальний суд, Комітет ООН з прав людини та інші міжнародні організації відіграють важливу роль у встановленні стандартів захисту прав людини та справедливості в кримінальному правосудді, що передбачає визнання помилок у судових рішеннях та їхнє виправлення. Діяльність цих міжнародних організацій включає моніторинг правових систем держав, надання рекомендацій щодо вдосконалення процедур реабілітації, а також сприяння підвищенню інформованості про важливість

забезпечення справедливості для незаконно засуджених. Участь міжнародних інституцій у забезпеченні реабілітації допомагає створити більш прозору та ефективну правову систему, що гарантує захист прав осіб, які зазнали несправедливого судочинства.

Для забезпечення відповідності міжнародним стандартам країни мають запроваджувати прозорі та ефективні механізми реабілітації, в тому числі доступ до оскарження вироків, справедливе відшкодування моральної та матеріальної шкоди, а також офіційні вибачення. Важливим є також забезпечення незалежності та об'єктивності судової системи, щоб запобігти незаконним засудженням у майбутньому. Мета реабілітації полягає у прийнятті рішень, які сприятимуть повному або частковому відновленню всіх прав та свобод незаконно засуджених або неправомірно переслідуваних осіб, а також у компенсації майнової та моральної шкоди, що їм була завдана, і їхній інтеграції в суспільство як повноправних громадян [1, с. 370].

Міжнародні стандарти забезпечення реабілітації незаконно засуджених осіб відіграють ключову роль у забезпеченні прав людини та справедливості. Вони встановлюють чіткі норми та процедури для визнання незаконно засуджених осіб невинуватими, передбачають виправдання вироків та поновлення в правах, включаючи відшкодування моральної та матеріальної шкоди. Впровадження цих стандартів є необхідним для забезпечення захисту прав осіб, які були несправедливо засуджені, а також для відновлення їх репутації та довіри до правової системи [7, с. 78].

Реалізація міжнародних стандартів також сприяє підвищенню ефективності національних правових механізмів і забезпеченню прозорості та незалежності судових органів. Це дозволяє зміцнити правову систему, забезпечити швидкий та об'єктивний розгляд справ і забезпечити справедливість для постраждалих осіб. Крім того, виконання міжнародних норм сприяє інтеграції правових систем в глобальні правові стандарти та забезпечує відповідність міжнародному праву.

Міжнародні стандарти забезпечення реабілітації незаконно засуджених осіб є критично важливими для забезпечення справедливості та захисту прав людини. Вони вимагають справедливого судового розгляду, доступу до ефективних засобів оскарження вироків і надання повного відшкодування моральної та матеріальної шкоди. Впровадження цих стандартів сприяє зміцненню довіри до правової системи та сприяє створенню справедливого суспільства. Таким чином, дотримання міжнародних стандартів забезпечення реабілітації незаконно засуджених осіб є важливим елементом побудови справедливого та правового суспільства. Це сприяє зміцненню довіри до правової системи та сприяє захисту основних прав і свобод людини. Впровадження цих стандартів має позитивний вплив на розвиток правової системи країни та її гармонізацію з міжнародними нормами.

**Висновки.** Отже, міжнародні організації відіграють ключову роль у процесі реабілітації незаконно засуджених осіб, спрямовуючи національні правові системи до дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини та справедливості. Вони встановлюють рекомендації щодо відшкодування шкоди, відновлення прав та надання компенсацій незаконно засудженим, а також надають допомогу у розробці ефективних механізмів реабілітації. Їхня підтримка та нагляд допомагають забезпечити дотримання принципів прозорості, неупередженості та справедливості у процесі реабілітації.

Міжнародні організації також відіграють вагомий роль у підвищенні кваліфікації суддів, адвокатів та інших фахівців у галузі правосуддя, щоб забезпечити належний захист прав незаконно засуджених осіб. Вони сприяють вдосконаленню національних законодавств та процедур, спрямованих на захист прав людей, які зазнали неправомірного переслідування чи засудження. Загалом, міжнародні організації є важливими партнерами держав у забезпеченні ефективної та справедливої реабілітації незаконно засуджених осіб.

**Подяки.** Немає.

**Фінансування.** Автор заявляє про відсутність фінансової підтримки для проведення досліджень, авторства або публікації цієї статті.

**Внесок автора.** Автор підтверджує свою виключну відповідальність за цю роботу. Автор схвалює цю роботу і бере на себе відповідальність за її цілісність.

**Конфлікт інтересів.** Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравчук І. І., Якимчук І. С. (2020) Реабілітація незаконно засуджених у кримінальному провадженні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 7. С. 367–370.
2. Остренко М., Осауленко О. Історичний розвиток формування інституту реабілітації. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/54.pdf> (Дата звернення: 11.08.2025).
3. Андрушко А. В. (2020) Система злочинів проти свободи, честі та гідності особи за законодавством зарубіжних держав: порівняльно-правове дослідження. *Порівняльно-аналітичне право*. № 1. С. 412–421.
4. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_043#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text) (Дата звернення: 11.08.2025).
5. Європейська конвенція з прав людини. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text) (Дата звернення: 11.08.2025).
6. Протокол № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_804#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_804#Text) (Дата звернення: 11.08.2025).
7. Наумова А. О. (2020) Умови і процесуальні підстави виникнення права на реабілітацію: проблеми законодавства і практики. *Шлях успіху і перспективи розвитку*. № 6. С. 366–369.

## REFERENCES

1. Kravchuk I. I., Yakymchuk I. S. (2020) *Reabilitatsiia nezakonno zasudzhenykh u kryminalnomu provadzhenni* [Rehabilitation of those wrongfully convicted in criminal proceedings]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. No 7. pp. 367–370. [In Ukrainian].
2. Ostrenko M., Osaulenko O. *Istorychnyi rozvytok formuvannia instytutu reabilitatsii* [Historical development of the formation of the rehabilitation institute]. Retrieved from: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/54.pdf> (Accessed: 11.08.2025). [In Ukrainian].
3. Andrushko A. V. (2020) *Systema zlochnyiv proty svobody, chesti ta hidnosti osoby za zakonodavstvom zarubizhnykh derzhav: porivnialno-pravove doslidzhennia* [The system of crimes against freedom, honor and dignity of the person under the legislation of foreign states: a comparative legal study]. *Porivnialno-analitychne pravo*. No 1. pp. 412–421. [In Ukrainian].
4. *Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski ta politychni prava* [International Covenant on Civil and Political Rights]. *Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy*. Retrieved from: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_043#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text) ((Accessed: 11.08.2025). [In Ukrainian].
5. *Yevropeiska konventsiiia z prav liudyny* [European Convention on Human Rights]. *Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy*. Retrieved from: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_004#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text) (Accessed: 11.08.2025). [In Ukrainian].
6. *Protokol № 7 do Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod* [Protocol No. 7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. *Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy*. Retrieved from: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994\\_804#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_804#Text) (Accessed: 11.08.2025). [In Ukrainian].
7. Naumova A. O. (2020) *Umovy i protsesualni pidstavy vynyknennia prava na reabilitatsiiu: problemy zakonodavstva i praktyky* [Conditions and procedural grounds for the emergence of the right to rehabilitation: problems of legislation and practice] *Shliakh uspihu i perspektivy rozvytku*. No 6. pp. 366–369.

**Отримано: 13.08.2025**

**Прорецензовано: 19.09.2025**

**Схвалено до друку: 29.09.2025**

**Опубліковано (онлайн): 12.12.2025**

**Надруковано: 26.12.2025**

**THE ROLE OF INTERNATIONAL ORGANIZATIONS IN THE PROCESS  
OF REHABILITATION OF ILLEGALLY CONVICTED PERSONS**

The article analyzes the role of international organizations in the process of rehabilitation of illegally convicted persons. It is noted that the activities of international organizations are aimed at ensuring justice and protecting the rights of illegally convicted persons through recommendations and requirements for rehabilitation, compensation for damage and restoration of rights. They provide expert assistance in the development and improvement of national legal mechanisms for rehabilitation, contribute to the improvement of the qualifications of judges and lawyers, and also ensure monitoring of compliance with human rights. Thanks to their activities, states receive the necessary tools to improve justice and ensure the protection of the rights of illegally convicted persons.

The emphasis is on the fact that international organizations also contribute to the harmonization of national legislation with international standards for the protection of human rights, thereby ensuring the compliance of national legal systems with best world practices. Their activities help to establish transparent and effective rehabilitation mechanisms, contributing to the creation of conditions for long-term stability and social justice. This, in turn, increases public trust in justice and contributes to the development of a legal culture in society.

International standards for ensuring the rehabilitation of wrongfully convicted persons have been proven to be critically important for ensuring justice and protecting human rights. They require a fair trial, access to effective means of appealing against sentences, and the provision of full compensation for moral and material damage. The implementation of these standards helps to strengthen trust in the legal system and contributes to the creation of a just society. Thus, compliance with international standards for ensuring the rehabilitation of wrongfully convicted persons is an important element of building a just and legal society. This helps to strengthen trust in the legal system and contributes to the protection of fundamental human rights and freedoms. The implementation of these standards has a positive impact on the development of the country's legal system and its harmonization with international norms.

**Keywords:** rehabilitation, illegally convicted persons, human rights and freedoms, justice, state, international organizations, European Court of Human Rights, United Nations, Council of Europe.